

KENTLERDE KADINLARIN İŞGÜCÜNE KATILIMI ARTIYOR^ψ

Gökçe Uysal*

Yönetici Özeti

Yaşlanan nüfusun olumsuz etkilerine dair tartışmalar şimdilik sadece doğurganlık ve çocuk sayısı üzerinde yoğunlaşıyor. Hâlbuki asıl endişe uyandıran mevzu çalışabilir nüfusun, yani insan kaynağının azalmasıdır. Bu da bağımlı nüfusa (çalışmayan nüfus) çalışarak bakabilecek olan nüfusun görece küçülmesi demektir. Bugüne kadar genç nüfusun getirdiği avantajlardan faydalanan Türkiye, insan kaynağını verimli kullanamamaktadır. Çalışabilir nüfusunun yarısını oluşturan kadınların kentlerde işgücüne katılım oranı yüzde 25 civarındadır. Bu bağlamda kadın işgücüne katılım oranlarının artırılması yaşlanan nüfusa karşı geliştirilen politikaların vazgeçilmez bir eksen olmalıdır.

Kentlerde 2004 yılında yüzde 17,8 olan kadın işgücüne katılım oranı 2011 yılında yüzde 24,9'a ulaşmıştır. Aynı dönemde kadınların eğitim seviyeleri artmakta ve buna paralel olarak ilk evlilik ve ilk çocuk doğurma ileriki yaşlara ötelenmektedir. Bu ve benzeri eğilimler kuşkusuz kadın katılım oranlarında gözlemlenen artışa sebep olabilir. Bu araştırmada yapılan ekonometrik analiz, kadın işgücüne katılım oranlarında 2004 yılından 2011 yılına gözlemlenen artışın salt yapısal etkenlerle açıklanamadığını göstermektedir. Benzer bir şekilde kentlerde kadın işgücüne katılımında yapısal etkenlerden bağımsız bölgesel farklılıklar olduğu da göze çarpmaktadır. Bu bulgu, kültürel farklılıkların kadın katılımı üzerindeki etkilerine işaret etmektedir.

Kadın işgücüne katılım oranlarındaki artışa nelerin sebep olduğuna dair bir takım ipuçları Hane Halkı İşgücü anketi verilerinde görülmektedir. Eğitim düzeyleri itibariyle bakıldığında katılım oranlarının özellikle eğitim seviyesi düşük kadınlarda (ilkokul, ilköğretim ve ortaokul mezunlarında) arttığı görülmektedir. İşsizlik verileri ise kadın işsizliğinin bu dönemde az da olsa azaldığını göstermektedir. Bu, daha çok kadının işgücü piyasasına girmesiyle işsizlik oranlarının artacağı iddiasının doğru olmadığını ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra hâlihazırda istihdamda bulunan kadınlar arasında en iyi istihdam biçimi olarak kabul edilebilecek kayıtlı ve ücretli istihdamın payının artıyor olması kadınların işgücü piyasasındaki konumları açısından önemli bir gelişmedir. Bu artışta 2008 yılında kadın istihdamını artırmak amacıyla başlatılan SGK prim teşviklerinin etkisi olduğu göz ardı edilemez.

Kentlerde kadın işgücüne katılım oranları artıyor

Kadınların işgücüne katılım kararları tarım ve tarım dışı yaşam koşullarında farklılaşmaktadır. Tarımda çoğunlukla ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlar, üretim ve istihdam tarım dışı sektörlerle kayıtkça işgücü piyasasından uzaklaşmaktadır. Buna paralel olarak kadın işgücüne katılım oranları tarımdan tarım dışına, kırdan kente geçişlere paralel olarak geçtiğimiz yarım yüzyılda düşmüştür.¹ Kentel alanların tarım dışı sektörlerden kadın katılımını daha iyi yansıttığından hareketle bu araştırmada kentel alanlardaki kadınlara odaklanılmaktadır.

2004 – 2011 döneminde kentlerde kadınların işgücüne katılım oranları Şekil 1'de verilmektedir. Görüldüğü gibi bu dönemde kadın katılım oranı istikrarlı bir şekilde yükselmektedir. Ancak aynı süre zarfında eğitim seviyesi ve buna paralel ilk evlilik ile ilk doğum yaşları da artmıştır. Kadın katılım oranlarındaki artış, bu ve benzeri eğilimlerin sonucu olarak bir bileşen etkisinden kaynaklanıyor olabilir.

^ψ Veriyi hazırlamadaki yardımlarından dolayı Duygu Güner'e, yorumlarıyla analizi daha anlaşılır kılan Seyfettin Gürsel'e ve Zümrüt İmamoğlu'na teşekkür ederim.

* Yrd. Doç. Dr. Gökçe Uysal-Kolaşın, Betam, gokce.uysal@bahcesehir.edu.tr

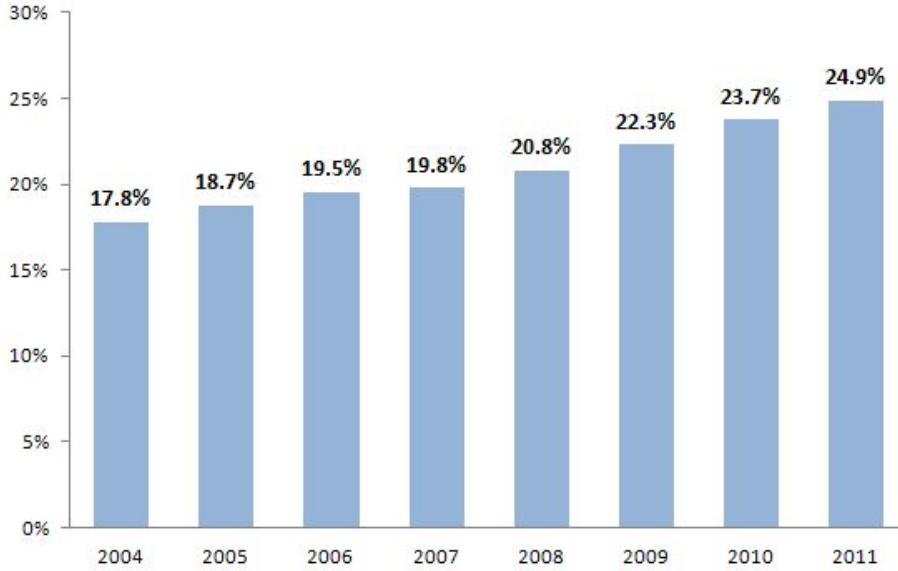
¹ Tansel, A., "Economic development and female labor force participation in Turkey: Time series evidence and cross-province estimates", ERC Working Papers 0105, 2001.

İlkkaracan İ. ve İ. Tunalı, "Agricultural transformation and the rural labour market in Turkey" in Rethinking Structural Reform in Turkish Agriculture: Beyond the World Bank's strategy, edited by B. Karapınar, Nova Science Publishers, NY, 2010.

Bu araştırma notunda kadın katılım oranlarındaki artışın altında yatan nedenler bu eğilimlerden arındırılarak incelenecektir.

Kuşkusuz bireylerin işgücüne katılmaları hem ekonomik hem de kültürel açıdan oldukça karmaşık bir karardır. Bu araştırma notunda Hane halkı İşgücü Anketleri'nde olan etkenlere ağırlık verilerek basit bir ekonometrik analiz yapılacaktır. Bu anketlerde var olmayan çeşitli sosyo-kültürel ve kurumsal faktörlerin (geleneksel iş bölümü, iş ve aile yaşamını uzlaştırıcı politikalar vb.) bu kararda etkili oldukları yadsınamaz ancak buradaki analiz eldeki verilerle kısıtlıdır.

Şekil 1 Kentlerde kadın işgücüne katılım oranları

Kadınların işgücüne katılımını belirleyen yapısal etkenler

Hane Halkı İşgücü Anketleri'nde olan ve bireylerin işgücüne katılım kararlarını etkilediğini düşündüğümüz yapısal etkenler dört ana başlıkta toplanabilir: yaşam döngüsü, eğitim, gelir ve bölge. Bu etkenler birbirini dışlamamakla beraber kullanılan ekonometrik analiz yöntemi her bir faktörün etkisinin diğer faktörlerin etkilerinden ayrıştırılmasına izin verir. Örneğin eğitim seviyesinin düşüklüğü, erken yaşta evlilik ve erken yaşta çocuk sahibi olma kuşkusuz birbirleriyle bağlantılı durumlardır. Ekonometrik analizde her bir faktörün etkisi diğer faktörler sabit tutularak değerlendirilir.

Ekonometrik analizde referans grup olarak 2011 yılında İstanbul'da yaşayan ilkokul mezunu ve evli kadınlar alınmıştır. Sonuçlar

Tablo1’de verilmektedir. Her bir faktörün etkisi yanındaki katsayının işareti ile belirlenmektedir. Pozitif katsayılar söz konusu etkenlerin, kentlerde kadın işgücüne katılım ihtimallerini (İstanbul’da yaşayan ilkokul mezunu ve evli kadınlara kıyasla) artırdığını, negatif katsayılar ise düşürdüğünü göstermektedir. Ekonometrik analizden elde edilen bulgular aşağıda detaylı olarak incelenmektedir.

Hanede bakım sağlayabilecek kadın sayısı arttıkça kadın katılımı düşüyor

Bireylerin yaşam döngüsünde nerede oldukları işgücüne katılım kararlarında belirleyici bir etkidir. Eğitim, evlilik, çocuk sahibi olmak gibi süreçler yaşam döngüsünde işgücüne katılım kararlarının farklılaşmasına sebep olur. Türkiye’de işgücü piyasasına giriş genelde eğitim sürecinin tamamlanmasından sonra gerçekleşir. Erkekler için genelde eğitim tamamlandıktan sonra emekliliğe kadar işgücü piyasasından ayrılmak söz konusu değildir. Diğer taraftan geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde ev işleri ile çocuk ve yaşlı bakımdan kadınlar sorumlu olduklarından yaşamlarının belli dönemlerinde ev içi üretime ağırlık verirler. Kadın katılım oranlarının daha yüksek olduğu ülkelerde kadınların çocuk sahibi olduktan bir süre sonra işgücü piyasasına döndükleri görülmektedir. Bu bağlamda bireyin yaşı, yaşam döngüsünü temsil ettiği kadarıyla işgücü piyasasına katılım kararında belirleyicidir.

Yapılan ekonometrik analizin sonuçlarına göre Türkiye’de kadınlar yaşları arttıkça önce işgücü piyasasına girmekte, sonra evlilik, çocuk ve yaşlı bakımı gibi ev içi sorumluluklarının artmasına paralel olarak işgücü piyasasından çıkmaktadır. Kadın katılım oranı daha yüksek olan başka ülkelere benzer şekilde çocukları büyüyen ve buna paralel ev içi üretimi düşen kadınların işgücü piyasasına girişlerinin tekrar arttığını görmek mümkündür.

Evli olmak da ev içi sorumlulukları artıran bir durumdur. Ev içi sorumlulukların yanı sıra birden fazla yetişkinin yaşadığı hanelerde bireylerin gelir durumlarına göre farklı iş bölümlerinin olması da söz konusu olabilir. Bu iş bölümü daha eğitilmiş olan bireylerin işgücü piyasasında çalışmasına, buna karşın genelde daha düşük eğitilmiş, dolayısıyla potansiyel ücreti nispeten düşük olan kadınların daha çok ev işlerine odaklanmasına sebep olabilir. Bu bağlamda evli kadınların işgücüne katılım oranları başka açıdan benzer kadınlara kıyasla daha düşük olacaktır. Ekonometrik analiz sonuçları bunu doğrular niteliktedir. Diğer bütün faktörleri aynı olan iki kadından evli olanın işgücüne katılma ihtimali evli olmayandan (hiç evlenmemiş ya da boşanmış) daha düşüktür.

Ev içi üretimin hanede küçük çocukların ve yaşlıların varlığıyla artacağı aşikârdır. Kadının yaşadığı hanede bakım gerektiren bireylerin varlığı kuşkusuz kadının çalışma ihtimalini etkileyecektir. Bu bağlamda 0 ila 6 yaş grubunda, 7 ila 14 yaş grubunda ve 65 yaş üzerinde bireylerin sayısı önemli değişkenlerdir. Beklenen şekilde hanede bu yaş gruplarındaki bireylerin oranının artmasıyla kadınların işgücüne katılım oranları düşmektedir. Kısaca hanedeki çocuk ve yaşlıların bakımlarının kadınlar tarafından üstlenildiği görülmektedir.

Diğer taraftan geniş ailelerde hanedeki bakım ihtiyaçlarının paylaşıldığı da düşünülebilir. Hanede çocuk ve yaşlı bakımını üstlenebilecek bireylerin varlığı kadınların işgücüne katılmalarına fırsat tanıyor olabilir. Bu olasılığı değerlendirmek amacıyla hanede 15 yaş ve üzerinde, eğitimi tamamlamış ancak işgücü piyasasına girmeyen, diğer bir deyişle işgücü piyasasında faal olmayan kadınların sayısı analize dâhil edilmiştir. Buradaki öngörü ev içi üretimin paylaşılmasıyla kadın başına düşen bakım yükünün azalması ve kadının işgücüne katılım ihtimalinin artmasıdır. Örneğin hanede küçük çocukların bakımını üstlenebilecek bir kadının daha olmasının, hanedeki diğer kadınların işgücüne katılım ihtimalini artırması beklenir. Ancak ekonometrik analiz, beklenenin tam tersi bir ilişkiye işaret etmektedir: Hanede işgücü piyasasında faal olmayan kadınların oranı arttıkça kadınların işgücüne katılımları düşmektedir. Diğer bir deyişle bakıma ihtiyaç duyan bireylere bakım sağlayabilecek kadınlar arttıkça hanedeki diğer kadınların işgücüne katılımının düşmektedir. İlk akla gelen açıklama geleneksel aile yapısına dayanmaktadır. Daha geleneksel ailelerde haneler tek bir aileden değil, geniş aileden oluşur. Dolayısıyla evde çocuk ve yaşlı bakımı sağlayabilecek daha çok faal olmayan kadın bulunur. Ancak daha geleneksel aile yapısı aynı zamanda kadının işgücüne katılma ihtimalini düşürüyor olabilir. Bu bulgu kadın katılım oranlarında kültürel faktörlerin etkisini destekler niteliktedir.

Eğitim arttıkça işgücüne katılım artıyor

Bireylerin zamanlarının kısıtlı olmasından hareketle işgücüne katılım kararını ev içi üretkenlikle işgücü piyasasındaki üretkenliğin bir karşılaştırması olarak değerlendirmek mümkündür. Eğitim seviyesi yükseldikçe birey işgücü piyasasında daha üretken olacak, zamanın karşılığında aldığı ücret daha yüksek olacaktır. Dolayısıyla daha yüksek eğitilmiş bireylerin zamanının fırsat maliyeti (çalışmamanın maliyeti) daha yüksektir. Diğer taraftan ev içi üretkenliğin eğitimle çok artmadığı düşünülebilir. Bu durumda yüksek eğitilmiş bireylerin işgücüne katılım oranlarının daha yüksek olması beklenir.

Tablo1 Ekonometrik analiz sonuçları

Değişkenler	
Yaş	0.392***
Yaşın karesi	-0.009***
Yaşın kübü	0.000***
Okuryazar olmayan	0.026***
Bir okuldan mezun olmayan	0.128***
İlköğretim ya da ortaokul mezunu	0.070***
Genel lise mezunu	0.302***
Meslek lisesi mezunu	0.603***
Yüksek öğretim mezunu	1.405***
Evlenmemiş	0.636***
Boşanmış	0.520***
0 - 6 yaş çocuk oranı	-1.197***
7 - 14 yaş çocuk oranı	-0.382***
İnaktif kadın oranı	-0.572***
65 yaş üzeri birey oranı	-0.056**
Ücretli çalışan başına ücret geliri	-0.000***
2- Tekirdağ (Edirne-Tekirdağ-Kırklareli)	0.358***
3- Balıkesir (Balıkesir-Çanakkale)	0.084***
4- İzmir (İzmir)	0.126***
5- Aydın (Denizli-Aydın-Muğla)	0.308***
6- Manisa (Manisa-Afyonkarahisar-Kütahya-Uşak)	-0.024**
7- Bursa (Bursa-Eskişehir-Bilecik)	0.212***
8- Kocaeli (Kocaeli-Sakarya-Düzce-Bolu-Yalova)	0.027***
9- Ankara (Ankara)	-0.049***
10- Konya (Konya-Karaman)	0.098***
11- Antalya (Antalya-Isparta-Burdur)	0.359***
12- Adana (Adana-Mersin)	0.134***
13- Hatay (Hatay-Kahramanmaraş-Osmaniye)	0.005
14- Kırıkkale (Nevşehir-Aksaray-Niğde-Kırıkkale-Kırşehir)	-0.227***
15- Kayseri (Kayseri-Sivas-Yozgat)	-0.311***
16- Zonguldak (Zonguldak-Karabük-Bartın)	0.006
17- Kastamonu (Kastamonu-Çankırı-Sinop)	0.084***
18- Samsun (Samsun-Tokat-Çorum-Amasya)	0.166***
19- Trabzon (Trabzon-Ordu-Giresun-Rize-Artvin-Gümüşhane)	0.404***
20- Erzurum (Erzurum-Erzincan-Bayburt)	-0.173***
21- Ağrı (Kars-Ağrı-Iğdır-Ardahan)	-0.211***
22- Malatya (Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli)	-0.243***
23- Van (Van-Muş-Bitlis-Hakkari)	-0.519***
24- Gaziantep (Gaziantep-Adıyaman-Kilis)	-0.374***
25- Şanlıurfa (Diyarbakır-Şanlıurfa)	-0.694***
26- Mardin (Siirt-Mardin-Batman-Şırnak)	-0.620***
2004	-0.165***
2005	-0.173***
2006	-0.154***
2007	-0.168***
2008	-0.128***
2009	-0.068***
2010	-0.016**
Sabit terim	-5.927***
Gözlem sayısı	930,713

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Ekonometrik analiz sonuçları beklenen ilişkiyi doğrulamaktadır. İlkokul mezunlarına kıyasla daha yüksek eğitilmiş kadınların işgücüne katılma ihtimallerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer taraftan kentlerde okuyamaz olmayan ya da herhangi bir okul mezunu olmayan kadınların işgücüne katılma oranlarının da ilkököl mezunu kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Burada ekonometrik analizin önemine dikkat çekmek gerekir. Okuyamaz olmayan kadınlar aynı zamanda daha erken yaşta evlenen, daha erken ve çok çocuk sahibi olan vs. kadınlar olabilir. Bu durumda okuyamaz olmayan kadınların işgücüne katılma oranlarının ilkököl mezunu kadınlara kıyasla daha düşük olması beklenir. Ancak ekonometrik analizde bütün diğer faktörleri benzer olan, biri okuyamaz olmayan diğeri ilkököl mezunu iki kadının katılma ihtimallerini karşılaştırdığı unutulmamalıdır. Diğer bir deyişle, aynı yaşta, aynı sayıda çocuk sahibi, hane kompozisyonu benzer, aynı bölgede oturan iki kadından okuyamaz olmayanın işgücüne katılma oranı daha yüksektir. Bu sonuç veride tam olarak ölçemediğimiz hane gelirinin etkili olabileceğine işaret etmektedir. Hane gelirinin belli bir seviyenin altında düştüğü hanelerde ya da durumlarda kadınların işgücüne katılımlarının arttığı görülmektedir. Bu noktaya aşağıda daha ayrıntılı değinilecektir.

Hane geliri arttıkça işgücüne katılım düşüyor

İktisat teorisine göre gelir ile işgücüne katılım arasında önce artan sonra azalan bir ilişki vardır. Gelirin artmasıyla işgücüne katılım oranları önce artar, gelirin belli bir seviyeyi geçmesiyle beraber işgücüne katılım oranları düşer. Hane gelirinin kadın katılımı üzerindeki etkisini araştırmak için çalışan kadının geliri hariç hanede çalışan birey başına düşen ücret geliri analize dâhil edilmiştir.² Sonuçlar diğer her etken aynı kalmak kaydıyla diğer hane bireylerinin ücret gelirlerinin artmasına paralel olarak kadınların işgücüne katılma olasılığının düştüğünü göstermektedir.

Kadın katılımında bölge önemli

Bireyin yaşadığı bölge gerek açık iş pozisyonları, işsizlik oranları, sektörel olanaklar gibi ekonomik faktörleri gerek toplumsal cinsiyet rolleri ve buna bağlı diğer sosyokültürel faktörleri belirliyor ya da yansıtıyor olabilir. Bu karmaşık etkenleri ayırıştırmak mümkün olmamakla beraber, önemli bir belirleyici olabileceği göz önünde bulundurularak bölge analizlere dâhil edilmiştir. NUTS2 düzeyinde kullanılan bölgeler aşağıda verilmektedir. İstanbul referans bölge olarak alınmıştır.³

Diğer etkenler aynı kalmak şartıyla İstanbul'a kıyasla daha yüksek kadın katılımı olan bölgeler şöyle sıralanabilir: Tekirdağ, Balıkesir, İzmir, Aydın, Bursa, Kocaeli, Konya, Antalya, Adana, Hatay, Zonguldak, Kastamonu, Samsun, Trabzon. İstanbul'a kıyasla daha düşük kadın katılımı olan bölgeler ise şunlardır: Manisa, Ankara, Kırıkkale, Kayseri, Erzurum, Ağrı, Malatya, Van, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin. Kadın katılımının görece olarak yüksek olduğu bölgelerin çoğunlukla Batı'da, düşük olduğu bölgelerin ise çoğunlukla Doğu'da yer alması dikkat çekmektedir.

Bölgesel farklılıklar Türkiye'de hissedilir derecede derindir. Gerek eğitim, ilk evlilik yaşı, doğurganlık gibi verilerle ölçülebilir gerek kadına bakış, etnik köken, dini eğilimler gibi elimizdeki verilerle ölçülmesi mümkün olmayan çeşitli eksenlerde bölgelerin farklılaştığı bilinmektedir. Ekonometrik analiz, kullanılan tüm değişkenler açısından bölgesel farklılıkları kontrol etmektedir. Bütün bu faktörler göz önünde bulundurulduğunda bile kadın işgücüne katılım oranları arasında bölgesel farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olması bölgeler arasında açıklayamadığımız farklılıklar olduğuna işaret etmektedir. Tekrar etmek gerekirse bölgeler arasında yaş, eğitim, hane kompozisyonu, gelir gibi farklılıkların etkileri kontrol edildiğinde bile "artık" farklılıklar kalmaktadır. Bu "artık"ların kısmen bölgesel işgücü piyasası farklılıkları kısmen de sosyokültürel farklılıklar olduğu aşikârdır. Kadın işgücüne katılımı üzerine yapılan çalışmaların çoğu bölgeler arasındaki bu "artık" farklılıklara değinmemektedir. Bu konunun daha çok araştırılması gerekmektedir.

² Çalışan kadınların yaşadıkları hanede gelir kadının ücret gelirinden dolayı daha yüksek olacaktır. Ters nedenselliğe izin vermemek için çalışan kadının geliri hariç gelire bakılmaktadır. Hane halkı İşgücü Anketleri'nde sadece ücret geliri verisi bulunduğu için analizlerde ücret gelirleri kullanılmıştır.

³ Bölgelerin adları söz konusu bölgedeki en büyük ilin adıyla örtüşmektedir. Bölgelerdeki diğer iller yanlarında isimlerle belirtilmiştir.

2004 ile 2011 arasında yapısal etkenlerden bağımsız bir artış var

Ekonometrik analiz, 2004 – 2011 yılları arasında kentlerde kadın katılımındaki artışın yaşam döngüsü, eğitim ve hane içi bakım sorumluluğu gibi yapısal etkenlerin ötesinde henüz açıklanmamış ek bir artış olduğunu göstermektedir. Kısaca, bu dönem içerisinde kadınların artan eğitim seviyeleri ve dolayısıyla ötelenen ilk evlilik ve ilk doğum yaşları gibi etkenler, kentlerde kadın işgücüne katılımında gözlemlenen artışı açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Alt grupların işgücüne katılım oranlarını irdelemek bu artışın kaynakları hakkında bilgi sağlayabilir.

İşgücüne katılım düşük eğitimlilerde artıyor

Tablo2’de işgücüne katılım oranları eğitim ayırımında verilmektedir. 2004 ile 2011 yılları arasında işgücüne katılım oranı 7,1 yüzde puan artışla kentlerde %17,8’den %24,9’a yükselmiştir. Kentlerde işgücüne katılım oranlarının özellikle eğitim seviyesi daha düşük kadınlarda arttığı açıkça görülmektedir. İlköğretim ya da ortaokul mezunu olan (8 yıllık eğitimi tamamlayan) kadınların işgücüne katılım oranları bu dönemde %13,6’dan %19,5’e yükselmiştir. Benzer bir şekilde ilkokul mezunu kadınların işgücüne katılım oranları %11,8’den %17,6’ya çıkmıştır. Artışlar biraz daha zayıf olmakla beraber herhangi bir eğitim kurumundan mezun olmayan ya da lise mezunu olan kadınların katılımında da yaklaşık 4’er yüzde puanlık artışlar görülmektedir. Buna karşın meslek lisesi ve üniversite mezunu kadınların işgücüne katılım oranları aynı dönemde hemen hemen hiç artmamıştır. İlkokul (5 sene) ve ilköğretim ya da ortaokul (8 sene) mezunu kadınlarda gözlemlenen bu artışın altında yatan sebeplerin araştırılması, ileride kadın katılımını artırmaya yönelik politikalara ışık tutacaktır.

Tablo2 Eğitim durumuna göre kentte işgücüne katılım oranları (%)

	İşgücüne katılım oranı	Okuryazar olmayanlar	Mezun olmayanlar	ilkokul	İlköğretim ya da ortaokul	Lise	Meslek lisesi	Üniversite
2004	17.8	5.4	8.4	11.8	13.6	25.7	38.4	70.2
2005	18.7	6.1	9.4	12.6	14.9	26.3	36.0	69.0
2006	19.5	5.4	10.0	13.0	15.4	27.5	35.3	68.8
2007	19.8	5.1	10.4	12.2	15.9	28.0	35.2	69.2
2008	20.8	5.4	10.3	13.1	15.1	28.9	37.3	69.8
2009	22.3	5.7	11.2	14.7	16.0	29.6	38.3	70.4
2010	23.7	6.2	12.6	16.7	18.1	29.7	39.2	70.9
2011	24.9	6.5	12.6	17.6	19.5	29.7	38.6	71.0
2004 - 2011 farkı (yüzde puan)	7.1	1.1	4.2	5.8	5.9	4.0	0.2	0.9

İşgücüne katılım oranlarının artmış olması bu kadınların istihdam edilebildikleri anlamına gelmez. Bu bağlamda kadınların eğitim seviyelerine göre işsizlik oranları Tablo3’de verilmektedir. Burada cevap aranan soru şudur: işgücü piyasasına giren kadınlar istihdam edilebiliyor mu? Diğer bir deyişle artan işgücüne katılım oranları artan işsizlik oranlarına dönüşüyor mu? Verilere göre işgücüne katılım oranlarındaki artışa rağmen kentlerde kadınların işsizlik oranlarında düşüş görülmektedir. Sadece herhangi bir eğitim kurumundan mezun olmayan kadınların işsizliği bu dönemde artmıştır. İşgücüne katılım oranının yükselmesine rağmen işsizlik oranlarının düşmüş olması oldukça önemlidir. Bu, daha çok kadının işgücü piyasasına girmesiyle işsizlik oranlarının artacağı iddiasının çok da doğru olmadığına işaret etmektedir.

Tablo3 Eğitim durumuna göre kentte kadın işsizlik oranları (%)

	İşsizlik oranı	Okuyamaz olmayanlar	Mezun olmayanlar	İlkokul	İlköğretim ya da ortaokul	Lise	Meslek lisesi	Üniversite
2004	17.9	8.1	8.7	14.0	20.6	23.1	27.0	16.5
2005	17.0	8.0	11.1	14.8	19.2	23.3	24.8	13.8
2006	16.4	6.5	11.0	15.0	20.0	23.5	20.5	12.9
2007	16.1	7.6	9.7	13.0	19.2	22.7	21.2	13.6
2008	16.6	9.3	14.9	14.8	21.8	20.3	21.1	13.8
2009	20.4	11.9	21.2	17.7	26.3	27.2	26.6	15.7
2010	18.7	10.1	15.8	16.0	24.0	25.4	23.5	15.5
2011	16.6	7.9	14.8	13.6	19.9	22.5	21.3	14.6
2004 – 2011 farkı (yüzde puan)	-1.4	-0.1	6.2	-0.4	-0.7	-0.7	-5.7	-1.9

İşgücü piyasası durumlarının önemli bir boyutu da istihdam durumudur (Tablo4). Söz konusu dönemde kadınlar arasında kayıtlı ve ücretli istihdamın payının arttığı görülmektedir. En makbul istihdam şekli olarak kabul edilen kayıtlı ve ücretli istihdamın payının %55,7'den %61,3'e çıkmış olması kuşkusuz çok olumlu bir gelişmedir.

2008 yılında başlatılan ve Torba Yasa olarak bilinen 6111 Sayılı Kanun ile uzatılan SGK işveren prim teşvikleri kadın ve gençlerin kayıtlı çalışmalarının maliyetini işverenler için düşürerek kayıtlı ve ücretli istihdamın payının artmasında rol oynamış olabilir.

Tablo4'teki veriler ekonomik krizle beraber gözlemlenen ek çalışan etkisine de işaret etmektedir. 2009 ve 2010 yıllarında kendi hesabına çalışan kadınların payında kayda değer artışlar görülmektedir. Ancak bu etki 2011 yılında zayıflamış, kendi hesabına çalışan kadınların payı 2010 yılından %11,1'den 2011 yılında %9,9'a gerilemiştir.

Tablo4 İstihdam durumu kentte kadın (%)

	Kayıtlı ücretli	Kayıtsız ücretli	İşveren	Kendi hesabına çalışan	Ücretsiz aile işçisi	Toplam
2004	55.7	23.6	1.7	7.4	11.7	100
2005	55.2	23.9	1.5	9.4	10.0	100
2006	56.5	24.1	2.1	8.5	8.8	100
2007	60.0	23.0	2.2	6.8	8.1	100
2008	62.7	20.0	2.2	7.2	7.9	100
2009	60.9	18.8	2.1	10.2	8.1	100
2010	60.4	17.8	2.0	11.1	8.8	100
2011	61.3	18.0	1.9	9.9	8.8	100
2004 – 2011 farkı (yüzde puan)	5.7	-5.6	0.3	2.6	-2.9	

Sonuç

Son günlerde gündemde olan yaşlanmakta olan nüfus ve bu durumun getireceği sorunlar genelde doğurganlık ve çocuk sayısı eksenlerinde tartışılmaktadır. Hâlbuki yaşlanan nüfusun getirdiği sorunlarla baş etmenin yollarından biri çalışan nüfusta mevcut eğilimden daha hızlı artış sağlamaktır. Uzun yıllardır Türkiye'nin en büyük yapısal sorunlarından biri olan kadın işgücüne katılım oranlarının düşüklüğü Türkiye'ye bu politika ekseninde önemli bir alan açmaktadır. Çalışabilir nüfusun sadece yarısı işgücü piyasasında olmasından hareketle kadın işgücüne katılım oranlarının artırılması yaşlanan nüfusa işgücü piyasasında çalışarak bakabilecek nüfusun artırılması demektir.

Bu bağlamda kentlerde 2004 – 2011 yılları arasında kentlerde gözlemlenen kadın işgücüne katılım oranlarındaki hızlı artış önemli ipuçları içermektedir. Eğitim, ilk evlilik ve ilk doğum yaşı, evlilik durumu gibi yapısal özelliklerin etkileri dikkate alındığında bile söz konusu dönemde kadın işgücüne katılım oranında önemli bir artış ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra bölgesel farklılıklar muhafazakarlık-modernlik bağlamında kültürel farklılıklara işaret etmektedir. Bu bulguyu destekler şekilde kalabalık hanelerde kadınların işgücüne katılımının olumsuz etkilendiği görülmektedir.

Buna karşın kadın katılımındaki artış özellikle düşük eğitimli kadınlarda gerçekleşmiştir. Bu ipuçlarından hareketle son dönemde hızlanan kadın katılım oranlarındaki artışın daha ayrıntılı araştırılması büyük önem taşımaktadır.